

سیاست و نهادهای اجتماعی

تألیف و تحقیق

جواد منصوری

مؤسسه انتشارات امیرکبیر

تهران، ۱۳۸۶

سرشناسه	: منصورى، جواد، ۱۳۳۴ -
عنوان و پديدآور	: سياست و نهادهای اجتماعی/تأليف و تحقيق جواد منصورى.
مشخصات نشر	: تهران: اميرکبير،
مشخصات ظاهرى	: ۱۷۰ ص.
شابک	: 964-00-1055-3
وضعيت فهرست نویسى	: فيبا
يادداشت	: کتابنامه: ص. [۱۶۹] - ۱۷۰؛ همچنين به صورت زيرنويس.
موضوع	: جامعه‌شناسى سياسى.
موضوع	: علوم سياسى.
موضوع	: رشد سياسى.
موضوع	: مشارکت سياسى.
رده بندى کنگره	: ۹س۸۶/م JAV۶
رده بندى ديويى	: ۲۰۶/۲
شماره کتابخانه ملي	: ۸۵-۴۶۴۵۷ م

سياست و نهادهای اجتماعی
تأليف و تحقيق: جواد منصورى
چاپ اول: ۱۳۸۶
چاپ و صحافى: چاپخانه سپهر، تهران
شمارگان: ۲۰۰۰ نسخه
حق چاپ محفوظ است.

شابک ۳ - ۱۰۵۵ - ۰۰ - ۹۶۴ ISBN 964 - 00 - 1055 - 3

مؤسسه انتشارات اميرکبير تهران، ميدان استقلال
WWW.AMIR-KABIR.COM

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۹	مقدمه
	بخش اول - شناخت سیاسی
۱۵	فصل اول - سیاست
۱۵	علم سیاست
۱۹	تعریف سیاست
۲۱	موضوع علم سیاست
۲۲	پدیده سیاسی
۲۳	هدف علم سیاست
۲۶	دین و سیاست
۳۵	مقایسه سیاست داخلی و خارجی
۳۸	خلاصه فصل اول
۴۱	فصل دوم - اصول شناخت سیاسی
۴۱	شناخت سیاسی
۴۲	علوم انسانی و علوم طبیعی

۴۷	اصول واقع‌بینی سیاسی
۶۰	خلاصه فصل دوم
۶۳	فصل سوم - آموزش سیاسی
۶۳	ضرورت آموزش سیاسی
۶۶	الف) دشمن‌شناسی
۶۸	ب) مشارکت سیاسی مردم
۷۰	دو الگوی مشارکت سیاسی
۷۲	مشارکت سیاسی در نظام سوسیالیستی
۷۷	مشارکت سیاسی در نظام سرمایه‌داری
۸۱	روشهای آموزش سیاسی
۸۱	۱. احزاب و گروههای سیاسی
۸۲	۲. آموزش دولتی
۸۳	۳. آموزش غیرمستقیم
۸۷	خلاصه فصل سوم

بخش دوم - نقش نهادهای اجتماعی

۹۱	فصل اول - شکل‌گیری شخصیت سیاسی
۹۱	شخصیت سیاسی
۹۴	شکل‌گیری شخصیت سیاسی
۱۰۷	حرکتهای دانشجویی
۱۱۲	بزرگسالان
۱۱۳	شخصیت سیاسی زنان
۱۱۶	خلاصه فصل اول
۱۱۹	فصل دوم - نقش سیاسی نهادهای غیردولتی
۱۱۹	نهادهای «شخصیت سیاسی»
۱۲۰	نهادهای غیررسمی
۱۲۱	۱. خانواده
۱۲۹	۲. گروههای غیررسمی

۱۳۴	۳. مراکز آموزشی غیررسمی
۱۳۵	۴. شخصیت‌های برجسته و ذی‌نفوذ (کاریزماتیک)
۱۳۸	۵. احزاب
۱۴۱	۶. سازمان‌های عمومی
۱۴۳	خلاصه فصل دوم
۱۴۵	فصل سوم - نقش سیاسی نهادهای رسمی
۱۴۵	نهادهای رسمی
۱۴۶	۱. مراکز آموزشی
۱۶۰	۲. رسانه‌های عمومی
۱۶۲	نقش‌های متفاوت رسانه‌ها
۱۶۵	خلاصه فصل سوم
۱۶۹	فهرست منابع و مآخذ

مقدمه

بررسی نقش افراد و گروه‌های مختلف در جریانهای سیاسی و تحولات اجتماعی، و چگونگی موضع‌گیریها و حرکت‌های آنان از قدیم الایام مورد توجه پژوهشگران سیاسی و جامعه‌شناسان بوده است. موضوع زمانی اهمیت بیشتری یافت که اثرات انتقال فرهنگ سیاسی از نسلی به نسل دیگر در ثبات و یا بی‌ثباتی نظامها ظاهر شد. گسترش آموزش عمومی و مراکز تعلیم و تربیت، بحث یادگیری تربیت سیاسی را به صورت موضوع با اهمیتی برای دولتها و مراکز تحقیقاتی درآورد.

نقش خانواده، مدرسه، معلم، دروس آموزشی، فعالیتهای فوق برنامه و تشکلهای دانش‌آموزی و دانشجویی در شکل دادن و انتقال فرهنگ سیاسی به اندازه‌ای مؤثر است که در طی سالهای اخیر یکی از موضوعات مهم مورد تحقیق در علوم سیاسی قرار گرفته است.^۱ زمانی که دولتها متوجه شدند میزان آگاهی و رشد فرهنگ سیاسی مردم تأثیر قابل ملاحظه‌ای در مشارکت سیاسی آنان، در اداره امور کشور و ثبات و استحکام دولتها دارد، هزینه‌های زیادی را به آموزش سیاسی مستقیم و غیرمستقیم مردم اختصاص دادند. به علاوه رسانه‌های همگانی غیردولتی به شکل فعال در کنار امکانات دولتی یا به عنوان مکمل و تقویت‌کننده و یا به صورت رقیب، فعالیتهای گسترده‌ای را آغاز کردند؛ به طوری که در دو دهه

۱. به همین دلیل مناسب است در دانشگاهها و مراکز تربیت معلم و مدارس مطالعات و تحقیقات لازم در این زمینه انجام گیرد.

پایان قرن بیستم، انقلاب در ارتباطات، جهشی در فرهنگ سیاسی مردم و گسترش حضور فعال آنان در صحنه‌های سیاسی و اجتماعی به وجود آورد و صحنه بین‌المللی، شاهد تحولات عمیق و گسترده فرهنگی و اجتماعی بود.

انقلاب اسلامی در ایران به عنوان یکی از بزرگترین پدیده‌های سیاسی - مذهبی قرن اخیر موجب تحول عظیمی در سیاسی کردن جامعه و مردمی کردن سیاست شد؛ زیرا حضور توده‌های عظیم مردم از گروه‌ها و انشمار گوناگون در جریان مبارزه‌های انقلابی و تداوم حضور آنان در حفظ و صیانت از انقلاب و دستاوردهای آن، یکی از تحولات بزرگ سیاسی بود. از طرف دیگر با خارج شدن سیاست از انحصار عده‌ای محدود و اقلیت ممتاز و در اختیار عموم قرار گرفتن آن، جریان واقعی مردمی شدن سیاست تحقق پیدا کرد.

برای حفظ و تداوم جریان انقلاب، تلاشی علمی و همه‌جانبه ضرورت دارد؛ زیرا حضور آگاهانه و مسئولانه مردم زمانی میسر خواهد بود که وفاداری و همبستگی با انقلاب عمیقاً وجود داشته باشد.

جامعه‌شناسی سیاسی و روان‌شناسی اجتماعی بحثهای جدیدی را پیرامون چگونگی شکل‌گیری شخصیت و فرهنگ سیاسی در مراحل مختلف زندگی مطرح و تحقیقات گسترده‌ای در این زمینه انجام داده است. بهره‌گیری از حاصل تحقیقات فرهنگ‌شناسان و جامعه‌شناسان، دانشمندان علوم سیاسی را در ارائه راهکارهای آموزش و تربیت سیاسی یاری کرده است.

اگر چه در سالهای پس از پیروزی انقلاب اسلامی، تلاشهای زیادی برای تربیت و افزایش آگاهیهای سیاسی مردم، توسط دستگاههای آموزشی و رسانه‌های عمومی صورت گرفته است، ولی به نظر می‌رسد با توجه به تحولات و تغییرات وسیع ابزاری و ساختاری در سطح بین‌المللی، لزوم انجام مطالعات و تحقیقات بیشتری برای انتقال و توسعه فرهنگ سیاسی توسط دستگاههای مسئول ضرورت یافته است.

از طرف دیگر با توجه به تغییر شیوه‌های سلطه استعماری و پیچیده شدن روابط بین‌الملل و پیوند مسائل داخلی و خارجی، شناخت پدیده‌های سیاسی و تحلیل آنها از اهمیت فوق‌العاده‌ای برخوردار شده است. اثرات متقابل تغییرات و تحولات با گسترش و توسعه وسایل ارتباط جمعی حساسیت همگان را نسبت به وقایع، ریشه‌ها و آثار و تبعات آنها بیشتر کرده است.

در این کتاب ضرورت شناخت و آموزش سیاسی، چگونگی شکل‌گیری و تکوین شخصیت سیاسی و نقش نهادهای رسمی و غیررسمی مورد بحث قرار گرفته است. امید است با راهنماییها و تذکرات اساتید محترم و خوانندگان گرامی نسبت به تکمیل و توسعه این گونه مباحث پیشرفتهای بیشتری حاصل شود.

جواد منصوری

اردیبهشت ۱۳۸۵